

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Weeshuis met omgeving in Tienen

Monument en stadsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Weeshuis met omgeving, Tienen, Kapelstraat, Kapucijnenhof,
Kapucijnenstraat en Kloosterhof – monument en stadsgezicht (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Weeshuis met omgeving

Adres of ligging: Kapelstraat, Kapucijnenhof, Kapucijnenstraat en Kloosterhof, Tienen

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/24107/102.1

Bescherming

Beschermd als: monument en stadsgezicht

Beschermingsbesluit: besluit Vlaamse Regering van 10 februari 1982

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/1779>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1259> en
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1264>

Samenvatting

De bescherming van het monument wordt opgeheven omdat het op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde nog onvoldoende hoog scoort, in het bijzonder door de sloop van de achterliggende constructies. De bescherming van het stadsgezicht wordt opgeheven omwille van een nieuwe bescherming als stadsgezicht met geactualiseerde afbakening, erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken en beheersdoelstellingen.

Datum

Datum: 8/08/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.5.	Juridische toestand.....	9
2.5.1.	Adres en kadaster	9
2.5.2.	Onroerend erfgoed	9
2.5.3.	Omgeving	10
3.	Evaluerend gedeelte	10
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	10
3.1.1.	Als monument	10
3.1.2.	Als stadsgezicht	11
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	11
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	12
4.	Bronnen	12
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	12
5.1.	Omgevingsplan	12
5.2.	Fotobijlage	13
5.3.	Documentatie	13
5.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen (2016)	13

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van het weeshuis met omgeving in Tienen. De opheffing kadert in de evaluatie van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van het weeshuis met omgeving in Tienen werd onderzocht in het project 'snelle screening' (2021-2022). Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Met uitzondering van de stedenbouwkundige ensembles en het archeologisch en varend erfgoed, werd het volledige beschermde bestand gescreend.

Dit dossier betreft de opheffing van de bescherming als monument en als stadsgezicht van het weeshuis met omgeving in Tienen. Tegelijk worden de overblijvende erfgoedwaarden van het weeshuis met poortgebouw opnieuw beschermd als stadsgezicht.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

Het voormalige weeshuis bevindt zich aan de oostzijde van de historische stadskern van Tienen, een tweehonderdtal meter ten zuidoosten van de beschermde parochiekerk Sint-Germanus.

Het op te heffen monument (dat deel zal uitmaken van het nieuwe stadsgezicht) omvat het hoofdgebouw dat het Kapucijnenplein afsluit aan de noordoostzijde en het poortgebouw dat de visuele afsluiting vormt van de Kapucijnenstraat, rechts van het hoofdgebouw.

Het op te heffen stadsgezicht omvat het monument met aanpalende gebouwen aan beide zijden, evenals het achterliggende binnengebied van het bouwblok gevormd door de Kapelstraat, Donystraat, Leopoldvest en Kapucijnenstraat.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van het beschermd onroerend goed wordt weergegeven op een omgevingsplan in bijlage bij dit opheffingsdossier.

2.2. Historiek van het beschermde goed¹

Op de plek van het voormalige weeshuis bevond zich sinds de 17de eeuw het Capucijnenklooster. Deze orde kreeg in 1669 de toelating om zich hier te vestigen en in 1671 werd begonnen met de bouw van de kerk en het klooster naar een ontwerp van Gillis van Aelst. Het klooster werd in gebruik genomen in augustus 1672, de kapel in juli 1674 (bijlage 5.3. foto 1-4). Na een eerste brandstichting door Franse soldaten op 19 maart 1793 werd het ensemble nog hersteld maar nadat het klooster op 30 april 1795 opnieuw in brand werd gestoken, bleven enkel het oostelijke pand en de spreekkamer bewaard (bijlage 5.3. foto 5). Op 28 september 1796 verlieten de paters gedwongen het klooster en op 29 augustus 1798 werd het klooster verkocht door de Franse Republiek aan verschillende particulieren.

In 1830 besliste het stadsbestuur om een nieuw weeshuis op te richten in de stad en daarvoor werden de terreinen van het voormalige klooster aangekocht. Op 20 mei 1834

---

¹ Dit is gebaseerd op: INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Weeshuis* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42846> (geraadpleegd op 1 februari 2023); KEMPENEERS 1999, 794-808; S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 10-14.

volgde de eerstesteenlegging door de Brabantse gouverneur baron M. de Stassart, met een inzegening door kardinaal Engelbert Sterckx. De plannen werden opgemaakt door de nieuwe stadsarchitect François Drossaert en omvatten het hoofdgebouw met ingebouwde kapel aan het nieuwe Kapucijnenplein, twee oostelijke zijvleugels (waarvan één aan de Kapucijnenstraat) en een achtervleugel rond een rechthoekig binnenplein. Midden 19de eeuw werd het poortgebouw aan de Kapucijnenstraat opgetrokken, evenals de noordelijke vleugel aan de Kapelstraat (bijlage 5.3. foto's 6-8).²

Door de bouw van het weeshuis ontstond ook het Kapucijnenplein, wat voorheen slechts een kleine open ruimte was nabij de Langestraat. In 1930 werd op dit plein, voor het hoofdgebouw, een plantsoen aangelegd met een eeuwfeestboom (bijlage 5.3. foto 9-13).

In de eerste helft van 1838 werd het weeshuis in gebruik genomen. Naast de gescheiden opvang van weesmeisjes (door de grauwezusters) en weesjongens (door de Cellebroeders) was aanvankelijk ook voorzien in de huisvesting van de grauwezusters. Omdat er geen akkoord werd bereikt met deze orde, werd hun plaats ingenomen door het gemeentelijk college en later – vanaf 1911 – de Provinciale Normaalschool van Tienen (PNT). Vanaf 1920-1921 diende het complex ook voor de opvang van bejaarden (voorheen in de Gilainstraat) en na het bombardement van het Sint-Janshospitaal op 25 mei 1945 werd het complex ingericht als noodhospitaal. Na de bouw van een nieuw ziekenhuis verlieten op 1 maart 1968 de acute zieken het complex en vier jaar later ook de chronisch zieken. In 1975 ten slotte ontruimden de directeur en directrice (van het weeshuis en bejaardentehuis) hun appartementen in het gebouw waarna het complex bijna volledig leeg kwam te staan.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier³

In oktober 1975 informeerde de Commissie voor Openbare Onderstand (COO, het latere OCMW) als eigenaar van het complex bij de stad en bij de Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen (RML) naar de mogelijkheid om het complex af te breken en op die locatie een nieuw rusthuis en kindertehuis te bouwen. Het is duidelijk dat de bouwfysische toestand op dat moment te wensen overliet. Op de foto's van het complex uit 1975 is te zien dat de vleugel aan de Kapucijnenstraat heel wat scheuren vertoonde maar ook de voorgevel van het hoofdgebouw vertoonde bouwscheuren (bijlage 5.3 foto 14-17 en 30).

Hierop drong het stadsbestuur aan bij de RML om de gevel van het hoofdgebouw en de kapel te beschermen. Na een plaatsbezoek concludeerde de RML dat het complex beschermingswaardig was (als monument of als landschap) omwille van de stedenbouwkundige waarde als afsluiting van het plein en als aanzet tot de Kapel- en Kapucijnenstraat, en omwille van het interieur van de kapel. Hierop adviseerde de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen op 6 november 1975 de bescherming van het gehele complex als monument en van het omliggende terrein als landschap. Tijdens een overleg tussen de KCML, de RML, de stad en de COO op 14 november 1975 werd de erfgoedwaarde verder geëxpliciteerd. Waardevol waren met name de ingebouwde kapel (interessante ruimtewerking, bevoering en aangepast meubilair), de voorgevel met het hardstenen ingangsfronton (waarvan vermeld werd dat het stabiliteitsproblemen had), en de eeuwfeestboom bij de ingang. De overige vleugels werden bestempeld als minder belangrijk maar met een grote stedenbouwkundige waarde (als afsluiting van de Kapel- en Kapucijnenstraat en het Kapucijnenplein) die bedreigd werd door de plannen van de COO.

Enkele maanden later – op 9 februari 1976 – liet het stadsbestuur plots weten aan de bevoegde minister absoluut geen voorstander meer te zijn van een bescherming omdat

² Op de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) en de Popp-kaart (circa 1850) zijn de vleugel langs de Kapelstraat en het poortgebouw nog niet aanwezig (bijlage 5.3. foto 6).

³ Bronnen: beschermings- en beheersarchief, stukken online besluitendatabank, dossier van stad Tienen.

behoud van dit verkrotte gebouw volledig inging tegen de nodige stadsvernieuwing. Toch plaatste de minister het complex op 18 november 1976 op het voorontwerp van lijst voor bescherming als monument. In de loop van 1977 vroegen zowel het stadsbestuur als het OCMW aan de bevoegde minister toelating tot (gedeeltelijke) afbraak. Op 23 augustus 1977 antwoordde de RML dat de bescherming niet inhield dat de huidige, sterk verwaarloosde toestand bevroren werd: *"als fundamentele optie primeert vooreerst het behoud van het karakteristieke stadsbeeld; vervolgens het behoud en de revalorisatie van de gebouwen, weliswaar mits herstel, aanpassing en eventuele nieuwe functie."* De erfgoedwaarde werd nogmaals gespecificeerd:

- *"afsluiting in trapeziumvorm van de pleinwand;*
- *streng classicistische gevelordonnantie;*
- *monumentale ingangstravee nog geaccentueerd door de eeuwfeestboom;*
- *interessante ruimtewerking en detailbehandeling van de kapel;*
- *het waardevolle van de open ruimte achter de gebouwen in de onmiddellijke omgeving van het stadscentrum;*
- *de visuele relatie van de site met de kerktoren;*
- *het omsloten karakter van de olte [site] door middel van muren, die ook aan de straatwand hun specifieke karakter verlenen."*

Eind jaren zeventig werden verschillende voorstellen bekeken voor de bouw van een rusthuis en/of kindertehuis met integratie van (een deel van) het historische complex, onder andere van architect Jacques Piron. Vanuit monumentenzorg werd hierbij de nadruk gelegd op het behoud van de voorgevel van het hoofdgebouw en in het bijzonder van de ingangstravee (door consolidatie of demontage en heropbouw), op een onderzoek naar het mogelijk behoud van de kapel en haar ruimtelijke kwaliteiten, en op een geïntegreerde nieuwbouw aansluitend bij de stedenbouwkundige context.

Ondertussen liep ook de beschermingsprocedure verder. Eind februari 1978 meldde de RML aan de minister dat er bezwaren waren tegen de bescherming omwille van de slechte bouwfysische toestand, verkeerstechnische eisen (de verbreding van de Kapucijnenstraat) en de nood aan bouwgrond voor sociale woningen en bejaardenhuisvesting. Een voorstel om enkel de ingangspartij te beschermen werd echter door de KCML verworpen. Ruim twee jaar later, op 15 juli 1980, vroeg het kabinet aan de RML meer duidelijkheid over de mogelijke restauratiekosten, naar aanleiding van de ernstige bezwaren tegen deze bescherming. Op 25 augustus 1980 antwoordde de RML dat er een akkoord was met het OCMW voor een bescherming als monument van het hoofdgebouw (inclusief kapel) en het poortgebouw in de Kapucijnenstraat. Op 5 januari 1981 tekende de minister deze voorlopige bescherming als monument (ontwerp van lijst).⁴ De overige gebouwen en de achterliggende tuin werden in hetzelfde besluit beschermd als stadsgezicht.

In een bouwfysisch onderzoeksrapport van hoofdingenieur LR&D L. Van Biervliet en prof. Dr. Ingenieur D. Van Gemert, gedateerd 15 januari 1981, werd aangegeven dat de bouwfysische toestand van het hoofdgebouw goed was en de problemen eerder oppervlakkig. Toch gaven zowel het stadsbestuur als het OCMW in de loop van maart 1981 een ongunstig advies voor deze bescherming. Ze erkenden de stedenbouwkundige waarde ervan (afsluiting van de pleinwand) maar dit was volgens hen evengoed te hernemen met een nieuwbouw aangezien de gevel monumentaal, noch mooi of architectonisch waardevol was. De voorgevel was bouwfysisch misschien wel te behouden maar de achterliggende constructie zou sowieso moeten afgebroken worden en dan was een volledige nieuwbouw zowel functioneel als financieel te verkiezen, eventueel met demontage en hergebruik van de ingangszuilen en -travee.

De KCML daarentegen gaf op 1 oktober 1981 wel een gunstig advies aan de bescherming als monument en stadsgezicht omwille van de *"historische en artistieke waarde:*

---

⁴ *Belgische Staatsblad* van 11 februari 1981.

- *de capucienenvleugel met inbegrip van de kapel en het poortgebouw in de Capucienestraat, meer bepaald als neoclassicistisch geheel van 1834 van architect Drossaert met monumentale ingangstravee, een ingebouwde kapel in centraalbouw en een poortgebouw uit dezelfde periode*
- *het voormalig weeshuis met onmiddellijke omgeving als omgevende bestanddelen van een monument, en meer bepaald gezien het stedenbouwkundig belang der gebouwen en terreinen die het karakter bepalen van het Capucienenvleugel, de Capucienestraat en de Kapelstraat."*

Met succes want op 10 februari 1982 volgde de definitieve bescherming bij besluit van de Vlaamse Executieve, getekend door voorzitter G. Geens en gemeenschapsminister van Cultuur K. Poma.⁵

Al in 1985 werd deze bescherming opnieuw in vraag gesteld door het stadsbestuur, waarschijnlijk naar aanleiding van de (gedeeltelijke) overname van het complex door de stad. Op 16 januari 1985 vroeg de burgemeester aan de bevoegde minister de volledige "deklassing" (opheffing) van het monument en het stadsgezicht. Blijkbaar had de minister hier wel oren naar. Op 3 mei antwoordde hij aan de burgemeester dat men in de tuin een bejaardentehuis en dienstencentrum mocht bouwen en dat de achterliggende vleugel mocht verbouwd of vervangen worden door nieuwbouw (bijvoorbeeld voor een stadsbibliotheek). Twee maanden later, op 1 juli, vroeg de minister aan de RML om de deklassingsprocedure in te zetten voor de "Capucienenvleugel van het oud wezenhuis", waarschijnlijk doelend op het als monument beschermde hoofdgebouw. Deze opheffingsprocedure werd echter niet opgestart.

Ruim drie jaar later kwam het complex opnieuw ter sprake. In een nota van de stedelijke technische diensten aan het schepencollege van Tienen, gedateerd 7 oktober 1988, werd de bouwfysische toestand van het complex als heel slecht ingeschat (instortingsgevaar) en pleitte men voor een volledige sloop, eventueel met recuperatie van waardevolle elementen van de voorgevel van het hoofdgebouw. De RML gaf op 10 mei 1989 een voorlopig ongunstig advies voor de gedeeltelijke sloop omdat afgesproken was dat er eerst een gedetailleerde fotografische opname van exterieur en interieur moest worden gemaakt. Op 29 november van dat jaar verkocht het stadsbestuur het complex aan een private ondernemer met de verplichting om binnen de drie jaar het beschermde gebouw, inclusief de kapel, te restaureren en renoveren.

In 1990 werden plannen opgemaakt door de Leuvense architecten Jos Martens en Daniel Depoorter voor renovatie en herbestemming van het complex tot een commercieel centrum met woningen ("4-zuilenpand") in opdracht van deze private eigenaar. In deze ontwerpen lijkt het hoofdgebouw nog grotendeels behouden, inclusief de kapel die herbestemd is als restaurant (bijlage 5.3. foto 31). Op 4 oktober 1990 gaf de gemachtigd ambtenaar namens de gemeenschapsminister een gunstig advies voor afbraak van de bouwvallige delen en op 2 april 1991 verklaarde de RML zich akkoord met deze renovatie maar de plannen bleven om onduidelijke redenen onuitgevoerd. Waarschijnlijk werden in deze periode wel de zijvleugels aan de Kapelstraat en Kapucijnenstraat gesloopt en kapte men de eeuwfeestboom op het plantsoen voor het hoofdgebouw.⁶

Twee jaar later, op 26 april 1993, werden nieuwe plannen voorgesteld door dezelfde eigenaar voor een herbestemming tot 130 appartementen naar ontwerp van architectenbureau ARCAS N.V. uit Knokke-Heist. Op 24 augustus verleende het stadsbestuur hiervoor een bouwvergunning en in het gunstig advies van de gemachtigde ambtenaar over de bouwaanvraag staat te lezen: "*Uit de documenten in het dossier blijkt*

---

⁵ De voorgevel van het gebouw in de Kapelstraat, links van het hoofdgebouw was op de plannen bij dit besluit aangeduid als monument maar uit het beschermingsdossier (DBO) en de opsomming van de perceelnummers in het beschermingsbesluit blijkt duidelijk dat deze voorgevel niet mee beschermd is als monument.

⁶ Op een foto bij een krantenartikel van 27/8/1992 is de boom niet meer te zien (bijlage 5.3. foto 20).

dat de Minister bevoegd voor Monumenten en Landschapszorg geen bezwaar heeft tegen de slooping van de kapel. Bovendien betekent de kapel geen stedenbouwkundige meerwaarde voor de omgeving." Toch verliep de sloop niet zonder protest. Op 13 augustus 1993 liet het stadsbestuur de nog niet vergunde afbraakwerken van de kapel stilleggen en stelde ze een proces verbaal op. In de pers werd dit echter afgedaan als een schijnvertoning omdat de afbraakwerken op dat moment al meer dan een week aan de gang waren. Tijdens het openbaar onderzoek naar aanleiding van deze bouwvergunning (4-18 augustus 1993) werd ook officieel bezwaar ingediend tegen de sloop van de nog steeds beschermde kapel. In haar behandeling van de bezwaren stelde het stadsbestuur dat de erfgoedwaarde vooral terug te vinden was in de voorgevels van het hoofdgebouw en poortgebouw, die gerestaureerd en geherwaardeerd zouden worden in dit project. De erfgoedwaarde van de kapel was volgens haar door de zeer lange klasseringsprocedure al op moment van klassering verdwenen en een restauratie technisch niet meer mogelijk, tenzij als een zinloze hypothetische reconstructie. Ze voegde er ook aan toe dat de bevoegde diensten akkoord waren (met deze sloop) en dat dit project de laatste kans was om de dringende restauratie van het complex te realiseren.

Op plannen die 11 oktober 1993 goedgekeurd werden door het stadsbestuur (bijlage 5.3. foto 32-33) is te zien dat de voorgevel van hoofdgebouw behouden bleef, evenals de rechtse doorgang en het inkomportaal. Verder wordt aangeduid dat het volume en de vorm van de voorbouw ook moeten behouden blijven. Ook het poortgebouw in de Kapucijnenstraat (met poortdoorgang) staat aangeduid als volledig te behouden maar werd nadien toch grotendeels gesloopt.⁷ Op 10 februari 1994 volgde al de eerstesteenlegging van de nieuwe sociale woonwijk (gefinancierd door Domus Flandria N.V.) door Norbert De Batselier, minister vicepresident en minister van Leefmilieu en Huisvesting. Een jaar later werd de wijk opgeleverd.⁸

In 1995 diende de BVBA UNICON ook een bouwaanvraag in voor een meergezinswoning links van het hoofdgebouw, in de Kapelstraat. De adviezen van de RML voor de gevel werden hierbij deels gevolgd: bepleisteren (zoals in de omgeving) en weglaten van terrassen en boogversieringen. Andere adviezen werden genegeerd zoals lagere vensteropeningen op de hoogste verdieping, en een logische opbouw van gevelopeningen op het gelijkvloers ten opzichte van die op de verdiepingen.

Begin 21ste eeuw werd het als stadsgezicht beschermde binnengebied volledig heraangelegd met de bouw van een 50-tal woningen rond een centraal plein.⁹

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 5 mei 2022 en 28 februari 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

Behoudens verborgen gebreken, bevinden de overblijvende erfgoedelementen van het als monument beschermde weeshuis zich in relatief goede bouwfysische toestand. Er zijn enkele aantastingen zichtbaar zoals de schuin lopende kroonlijst rechts van de centrale zuilengang (een overblijfsel van de stabiliteitsproblemen die ondertussen opgelost zijn) en het gebarsten fronton boven de linkerdoorgang. Het goed heeft nood aan oppervlakkig onderhoud zoals het schilderen van houten schrijnwerk en kroonlijst. De zandsteen in de gevel is licht verweerd. Het deels als monument beschermde poortgebouw heeft onderhoud

⁷ Zes van de acht traveeën werden afgebroken.

⁸ DE DECKER P. e.a. 1999, pp. 166-167.

⁹ Op basis van orthofoto's is te zien dat deze woonwijk (Kloosterhof 1-47 en Kapucijnenstraat 20-22) aangelegd werd tussen 2000 en 2003. De twee woningen aan de Leopoldvest 67B werden op basis van orthofoto's gebouwd tussen 2009 en 2011 (<https://geo.onroenderfgoed.be/>).

nodig op basis van het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 18 februari 2016 (bijlage 5.4.). De toestand lijkt sinds 2016 niet verbeterd.

In de als stadsgezicht beschermde omgeving van het weeshuis is een deel van een oude, bakstenen ommuring ingestort (fotoregistratie foto 33).

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

Het als monument beschermde weeshuis, Kapucijnenhof 1-114 (deel) in Tienen, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummer 445X (deel). Het als monument beschermde poortgebouw, Kapucijnenstraat zonder nummer in Tienen, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummer 445R (deel). Op het ogenblik van bescherming waren de kadastrale gegevens van het monument: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummer 445H (deel).

Het als stadsgezicht beschermde weeshuis met omgeving, Kapelstraat 38-42, Kapucijnenhof 1-129 en 2-130, Kapucijnenstraat 20-22 en zonder nummer, Kloosterhof 1-47 en 2-46 en Leopoldvest 67B in Tienen, bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummers 445N2, 445G2, 445F3, 445V3, 434W6, 445R, 445W3, 445M3, 445S2, 434Z5, 434X5, 445X2, 445V2, 434H5, 445G3, 445K2, 445A3, 445B3, 445T2, 445C3, 445T, 445S3, 445E3, 445D3, 445F2 (deel), 445Z3, 445N3, 434T5, 445L2, 434V6, 445M2, 434Y5, 434N5, 445P3, 445R2, 445K3, 445R3, 445Y3 (deel), 434T6, 434S6, 445Y, 445W2, 434B6, 445H3, 434A6, 445L3, 445Y2, 434V5, 434M5, 445T3, 434K5, 445Z2, 434R6, 445X3 (deel), 434W5, 445P2, 434L5, 445S, 445H2, 445X (deel), 434S5, 434P5, 434R5, 434L6, 434N6, 434X6, 434G6, 434K6, 434E6, 434D6, 434Y4 (deel), 434M6, 434P6, 434Y6, 434C6, 434H6, 434F6, 434A5 (deel), 434W4 (deel), 434Z4 (deel), 434X4 (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein. De kadastrale toestand van het beschermde stadsgezicht is grondig gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming door de aanleg van een woonwijk. De oorspronkelijke afbakening van het stadsgezicht is af te lezen op het plan bij het beschermingsbesluit van 10 februari 1982.

2.5.2. Onroerend erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Het weeshuis is aangeduid als beschermd monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1259>.

Het weeshuis met omgeving is aangeduid als beschermd stadsgezicht: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1264>.

Het weeshuis is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/115667>.

Het beschermde monument (weeshuis) en het beschermde stadsgezicht (weeshuis met omgeving) liggen deels in de UNESCO werelderfgoed bufferzone van de Parochiekerk Sint-Germanus met stadstoren: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/15041>.

Het weeshuis met omgeving maakt deel uit van de vastgestelde archeologische zone Historische stadskern van Tienen (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11923>) en op de percelen van het monument en het stadsgezicht bevindt zich een waarneming van

een archeologisch element (CAI): voormalig Kapucijnenklooster (<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/213018>).

2.5.3. Omgeving

De gewestplanbestemming van het beschermde stadsgezicht en monument is woongebied. Aan de westzijde (Kapelstraat-Kapucijnenplein) grenzen ze aan woongebied met cultureel-historische en/of esthetische waarde.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

3.1.1. Als monument

De bescherming van het monument wordt opgeheven omwille van het algemeen belang. Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "*door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming*".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde. Deze evaluatie is gebaseerd op de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurerende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooderen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen. Daarnaast zijn de vijf selectiecriteria gebruikt die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:

1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;

2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;

3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;

4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;

5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

Het weeshuis met poortgebouw in Tienen heeft – met uitzondering van de voorgevel – sterk aan **herkenbaarheid** (architecturale waarde) ingeboet door de bijna volledige sloop begin jaren 1990 van de constructie achter de voorgevel, inclusief de beschermde, ingebouwde kapel. Zo zijn de historische bouwconstructie, planindeling en interieurafwerking van het gebouw bijna volledig verloren gegaan. De voorgevel en de doorgangen scoren wel nog hoog op herkenbaarheid met behoud van heel wat historische elementen zoals het schrijnwerk (architecturale waarde) maar deze erfgoedelementen en

-kenmerken worden gevat door een bescherming als stadsgezicht. Omwille van de sloop van de achterliggende constructie scoort dit complex ook niet langer hoog op het criterium **ensemblewaarde** (architecturale en artistieke waarde). Hierbij kan onder andere verwezen worden naar de waardevolle interieuraankleding van de kapel met op maat gemaakte, monumentale schilderijen die niet langer aanwezig is. Andere als monument beschermde 19de-eeuwse weeshuizen in Vlaanderen hebben die herkenbaarheid en ensemblewerking veel beter bewaard. Voorbeelden hiervan zijn onder andere het weeshuis in Dendermonde uit 1845 dat na de Eerste Wereldoorlog grondig werd hersteld maar dat zijn 19de-eeuwse, symmetrische indeling bleef behouden (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/48962>), het Godshuis in Sint-Laureins (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/81232>), het Zwartzusterklooster in Asse met bewaarde kapel uit het midden van de 19de eeuw (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76740>) en het meisjesweeshuis in Oudenaarde, eveneens met bewaarde kapel (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/27145>).

Deze voorbeelden tonen ook aan dat het gebouw qua programma niet echt **zeldzaam** is maar eerder **representatief**. Zeldzaam is wel de uitzonderlijk monumentale voorgevel van dit 19de-eeuwse neoclassicistische weeshuis maar de erfgoedwaarde hiervan wordt gevat door een bescherming als stadsgezicht.

De **context** van het als monument beschermde weeshuis is de voorbije decennia zwaar aangetast door de sloop van de zijvleugels langs de Kapelstraat en de Kapucijnenstraat, van het niet als monument beschermde deel van het poortgebouw langs de Kapucijnenstraat en van alle andere vleugels op het binnengebied. Bovendien ging de achterliggende open ruimte (tuin) verloren door verkaveling en bebouwing (architecturale, stedenbouwkundige en historische waarde).

3.1.2. Als stadsgezicht

De bescherming van het stadsgezicht wordt opgeheven omwille van het algemeen belang en meer bepaald omwille van het vermijden van een dubbele bescherming. Het algemeen belang vereist dat de burger op duidelijke wijze de rechtsgevolgen moet kunnen inschatten, wat bij deze dubbele bescherming niet het geval zou zijn. Het weeshuis met omgeving wordt opnieuw beschermd als stadsgezicht met geactualiseerde afbakening, erfgoedwaarden, -elementen en -kenmerken, en beheersdoelstellingen waardoor de oude bescherming als stadsgezicht dubbelop is.

Deze actualisering van de bescherming als stadsgezicht is het gevolg van sloop, verkaveling en nieuwbouw waardoor bepaalde delen van het huidige stadsgezicht op basis van de criteria herkenbaarheid en ensemblewaarde nog onvoldoende architecturale en stedenbouwkundige waarde hebben voor een bescherming als stadsgezicht. Hoewel niet ieder onderdeel van een stadsgezicht erfgoedwaarde moet hebben, moet het geheel wel voldoende erfgoedwaarde hebben. De delen in kwestie doen te veel afbreuk aan de erfgoedwaarde van dit geheel.

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

Dit inhoudelijk dossier bij de opheffing en de fotoregistratie bij het opheffingsbesluit documenteren en registreren de erfgoedwaarden die verloren gaan in voldoende mate.

De erfgoedwaarde van de kapel die in 1993 gesloopt werd, wordt gevat door de beschrijving in dit inhoudelijk dossier met bijhorende documentatie (bijlage 5.3. foto's, 19, 21-25, 31). De kapel was een centraalbouw met een koepel en een galerij, opgetrokken in Korinthische stijl. De kapel bevatte twee, speciaal voor de kapel gemaakte monumentale schilderijen van Karel Augustijn Wauters (1811-1869): marteldood van Sint-Laureins en Sint-Vincentius à Paulo, predikend ten voordele van verlaten kinderen. Deze schilderijen worden vandaag opgerold bewaard in het stedelijk depot aan de Grote Markt 6 in Tienen

Opheffingsdossier: Weeshuis met omgeving in Tienen, monument en stadsgezicht

(bijlage 5.3. foto 34). Er is geen verplichting tot behoud of opslag van deze elementen in een onroerendergoeddepot maar het strekt tot aanbeveling om deze te bewaren en te ontsluiten.

De overblijvende historische en artistieke erfgoedwaarde die verloren gaan door deze opheffing worden geregistreerd door een nieuwe bescherming van het weeshuis en omgeving als stadsgezicht. Deze nieuwe bescherming registreert bovendien erfgoedwaarden die niet gevat zijn in de huidige, op te heffen bescherming als monument en als stadsgezicht, zoals de stedenbouwkundige en de architecturale waarde:

- stedenbouwkundige waarde: door de bouw van het weeshuis werd een nieuw, waardevol plein gecreëerd (Kapucijnenplein), dat in 1931 voorzien werd van een plantsoen;
- architecturale waarde van het 19de-eeuwse weeshuis en met name van de zuilengalerij aan het Kapucijnenplein die niet opgenomen is in de afbakening van het op te heffen monument en stadsgezicht.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument en als stadsgezicht van het weeshuis met omgeving, Kapelstraat 38-42, Kapucijnenhof 1-130, Kapucijnenstraat 20-22 en zonder nummer, Kloosterhof 1-47 en 2-46 en Leopoldvest 67B, wordt geheel opgeheven. De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

De overblijvende waardevolle erfgoedelementen worden gevat in een nieuw stadsgezicht dat ook uitgebreid wordt, met name aan de westzijde (voorportaal en plantsoen op Kapucijnenplein).

4. BRONNEN

Agentschap Onroerend Erfgoed, KCML-archief, beschermingsarchief en beheersarchief van het weeshuis in Tienen.

Stad Tienen, archief weeshuis Tienen.

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Weeshuis* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42846> (geraadpleegd op 1 februari 2023).

DE DECKER P. e.a. 1999: *Huiszoeking, een kijkboek sociale woningbouw aangeboden door Leo Peeters*, Brussel.

KEMPENEERS P. 1999: *Thuis in Thienen*, Tienen.

S.N. 1985: *Tienen 1635 Geschiedenis van een Brabantse stad in de zeventiende eeuw*, Brussel.

S.N. 2004: *De kleuren van De Keyser*, Heverlee, 10-14.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen (2016)